

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Mänttari-van der Kuip, Maija

Title: Toimintamahdollisuudet ja eettinen kuormitus sosiaalityössä

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © 2021 Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Mänttari-van der Kuip, M. (2021). Toimintamahdollisuudet ja eettinen kuormitus sosiaalityössä. Tutkiva sosiaalityö, 2021, 10-24. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/f5657b4c-da87-11ec-a4ae-00155d64030a>

Tutkiva sosiaalityö 2021

Maija Mänttari-van der Kuip

tutkijatohtori

Jyväskylän yliopisto, Psykologian laitos

maija.manttari@jyu.fi

Toimintamahdollisuudet ja eettinen kuormitus sosiaalityössä

Sosiaalityö on luonteeltaan eettisesti jännitteistä ja haastavaa työtä. Työssä kohdataan eettisesti latautuneita ja kimurantteja ilmiöitä, eikä kaikissa tilanteissa oikean, hyvän tai edes vähiten huonon ratkaisun löytäminen ole yksiselitteistä. Joissakin tilanteissa työtä ohjaavat periaatteet ja arvot voivat joutua vastakkain, ja työntekijä voi joutua asettamaan niitä tärkeysjärjestykseen. Tällaiset tilanteet kuuluvat sosiaalityöntekijöiden työhön. (Banks 2004; Berrick 2018.) Myös työnteon konteksti asettaa omanlaisiaan eettisiä haasteita työntekijöille, ja tutkimusten kautta tiedetäänkin, ettei tasapaino arjen ristipaineissa suju välttämättä kivuttomasti.

Sosiaalityöntekijöiden riski uupua työssään on suuri, ja erityyppiset työpahoinvoinnin kokemukset ovat yleisiä (mm. Baugerud ym. 2018; Baldschun ym. 2019). Pureudun tässä teksissä näihin sosiaalityöntekijöiden työhyvinvoinnin ongelmiin eettisen kuormituksen käsitteen kautta. Tarkastelen sosiaalityöntekijöiden työssään kokemaa eettistä kuormitusta toimintamahdollisuuksien näkökulmasta (Nussbaum 2011), ja tavoitteenani on pohtia sitä, millaista eettinen kuormitus on, millaisiin asioihin se kytkeytyy ja mitä sille voi olla tehtävissä. Tekstini pohjaa jo aiemmin julkaistuun moraalista ahdinkoa käsittelevään tutkimukseeni

(Mänttari-van der Kuip 2016; 2020), mutta myös muuhun aiempaan tutkimukseen.

Sosiaalityö(ntekijä) osana kontekstiaan

Sosiaalityöntekijöiden työhyvinvoinnin ja eettisen kuormituksen kokemusten ymmärtämiseksi huomio kannattaa suunnata sosiaalityöhön professiona sekä siihen toimintaympäristöön, jossa sosiaalityötä tehdään. Kansainvälisen määritelmän (IFSW 2014; Sosnet 2014) mukaan sosiaalityössä pyritään ratkaisemaan ihmiselämän ongelmatilanteita sekä edistämään hyvinvointia ihmisten ja rakenteiden parissa työskentelemällä. Työtä ohjaavat ihmisoikeudet ja ammattieettiset periaatteet, ja ammattilaisten ajatellaan sitoutuvan toimiessaan näihin työn tavoitteisiin ja periaatteisiin. (IFSW 2014 ja 2018; Sosnet 2014.)

Sosiaalityöntekijät eivät kuitenkaan toimi tyhjiössä, vaan osana toimintaympäristöä, joka kytkeytyy kiinteästi heidän mahdollisuuksiinsa toimia edellä mainittujen tavoitteiden ja periaatteiden mukaisesti (Weinberg 2009; Marston & McDonald 2012; Mänttari-van der Kuip 2015). Tällä toimintaympäristöllä tarkoitan niin sitä konkreettista organisaatiota, työyhteisöä ja työpaikkaa fyysisine puitteineen, käytäntöineen, tapoineen ja kulttuureineen kuin myös laajempaa yhteiskunnallista, institutionaalista ja ideologista kontekstia (ks. Juhila 2006; Banks 2008; 2012; Appel Nissen 2018).

Tämän toimintaympäristön tapahtumat ja muutokset heijastuvat sosiaalityöntekijöiden työhön, sen tavoitteisiin, käytäntöihin sekä työn reunaehtoihin (Weinberg 2009; Mänttari-van der Kuip 2015; Banks 2008 ja 2012; Appel Nissen 2018). Niinpä mikäli haluamme ymmärtää sosiaalityön ammattilaisten työhyvinvoinnin kysymyksiä sekä eettisen kuormituksen kokemuksia, on tärkeä katsoa työtä, sen kontekstia ja niissä mahdollisesti tapahtuneita sekä tapahtuvia muutoksia (Mänttari-van der Kuip 2015).

Kontekstin olennaisuus ei kuitenkaan tarkoita, että työntekijät ovat täysin sen armoilla, eikä sitä, että se merkitsisi samoja asioita

Tutkiva sosiaalityö 2021

kaikille työntekijöille (ks. Ryan & Deci 2000; Nussbaum 2011). Ymmärrän sosiaalityöntekijät aktiivisina toimijoina osana toimintaympäristöään. He toimivat osana tietynlaisia sosiaalisia ja yhteiskunnallisia rakenteita, jotka vaikuttavat heidän mahdollisuuksiinsa toimia. He ovat kuitenkin myös itse aktiivisia toimijoita, jotka voivat vaikuttaa ympärillään oleviin rakenteisiin. (*the person-in-environment*; ks. Greene 2009; Mänttari-van der Kuip 2015) Eli tapa, jolla lähestyn sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointia ja eettisen kuormituksen kokemuksia, on itseasiassa hyvin sosiaalityöntekijämäinen. Toisin sanoen, pyrin tarkastelemaan ihmisiä kokonaisvaltaisesti osana ympäristöjään (IFSW 2014 ja 2018).

Toimintamahdollisuudet ja hyvinvointi

Sosiaalityöntekijöiden toimintamahdollisuudet voidaan ymmärtää vapautena toimia tavalla, jota työntekijät pitävät arvokkaana ja tavoiteltavana (ks. Sen 1993; Nussbaum 2011). Filosofin Martha Nussbaum (2000; 2011) ymmärtää toimintamahdollisuudet yhdistelmänä sisäisiä ja ulkoisia toimintamahdollisuuksia. Sosiaalityöntekijöillä on siis yksilökohtaisia toimintakykyjä; fyysisiä ja psyykkisiä harjoitettuja ominaisuuksia sekä opittuja taitoja, kuten koulutuksen ja työkokemuksen myötä karttunutta ammatillista osaamista. Nämä sisäiset toimintakyvyt eivät kuitenkaan itsessään vielä riitä, vaan tarvitaan myös ulkoiset olosuhteet eli rakenteet, joissa työntekijät voivat toteuttaa sisäisiä toimintakykyjään. Nämä rakenteet antavat tilaa ja rajoittavat eri tavoin eri työntekijöiden toimintaa. (ks. Nussbaum 2000; 2011.)

Sosiaalityöntekijä voi esimerkiksi pitää tärkeänä asiakkaiden kohtaamista lapsilähtöisesti, ja hänellä voi olla siihen ammatillista osaamista, mutta jotta hän voi sitä työssään hyödyntää, tulee myös ulkoisten olosuhteiden antaa mahdollisuus osaamisen hyödyntäminen. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että työntekijällä tulee olla riittävästi aikaa asiakaskohtaamisiin ja

fyysiset puitteet, joissa asiakkaan lapsilähtöinen kohtaaminen ilman häiriötekijöitä on mahdollista.

Aiemman tutkimuksen perusteella kuitenkin tiedämme monen sosiaalityöntekijän työskentelevän kuluttavissa ja kuormittavissa olosuhteissa (mm. Faller ym. 2010; Burns 2011; Baldschun ym. 2019). Erityisesti lastensuojelun ongelmalliset työolot ovat olleet esillä jo pitkään, ja voidaan perustellusti sanoa, että lastensuojelutyötä tehdään monin paikoin kroonisissa poikkeusoloissa. Tämä työolojen haasteellisuus on kansainvälisesti jaettu kokemus: sosiaalityöntekijät työskentelevät hyvin paineisissa olosuhteissa, osana kompleksisia palvelujärjestelmiä, joissa työntekijöiden vaihtuvuus on suurta ja kiire kroonista. (mm. Alhanen 2014; Faller ym. 2010; Burns 2011; Meeuwisse ym. 2011; Mänttari-van der Kuip 2015.) Tällaisissa oloissa sosiaalityön ammattilaisilla on ollut vaikeuksia tavoitella työssään asioita, joita he pitävät tärkeinä, hyvinä ja merkityksellisinä (mm. Ulrich ym. 2007; Meeuwisse ym. 2011; Mänttari-van der Kuip 2015; Lohvansuu & Emond 2020). Hyvinvoinnin kannalta on kuitenkin tärkeää, että näitä merkitykselliseksi koettuja asioita on mahdollista tavoitella ja myös saavuttaa (ks. Sen 1993; Nussbaum 2011; Martela & Pessi 2018).

Se, mitä sosiaalityöntekijät sitten pitävät merkityksellisenä, on jokseenkin yksilöllinen asia, mutta sosiaalityön ja sen arvopohjan (IFSW 2014 ja 2018) voidaan ajatella muodostavan näille asioille jonkinlaiset jaetut ääriviivat. Sosiaalialalle päädytään usein siitä syystä, että halutaan tehdä työtä, jolla on merkitystä, halutaan muuttaa asioita paremmaksi, halutaan auttaa ja tehdä työtä ihmisten kanssa. Työn merkitykselliseksi kokemista voi tuottaa muun muassa se, että voidaan olla mukana aikaansaamassa myönteisiä muutoksia ihmisten elämässä. (Stalker ym. 2007; Chiller & Crisp 2012.)

Merkityksellisyyden kokemusten ja työhyvinvoinnin yhteyttä voidaan lähestyä myös inhimillisten perustarpeiden kautta (Ryan

Tutkiva sosiaalityö 2021

& Deci 2000). Jotta voisimme elämässämme ja työssämme hyvin, meillä tulisi olla mahdollisuus perustarpeiden täyttymiseen (ks. Ryan & Deci 2000; Martela & Ryan 2016). Tarvitsemme siis kokemuksia siitä, että olemme vapaita päättämään tekemisistämme ja tekemisemme motivaatio nousee meistä itsestämme ulkoisten pakotteiden sijasta (*autonomia*). Tarvitsemme kokemuksia, että osaamme asioita, pärjäämme työssämme, selviävämme eteen tulevista haasteista ja saamme työssämme asioita aikaan (*kyvykkyys*). Lisäksi meillä on tarve olla yhteydessä toisiin ihmisiin (*yhteisöllisyys*). (Ryan & Deci 2000.) Näiden kolmen perustarpeen joukkoon on ehdotettu myös neljättä tarvetta, hyväntahtoisuutta. Se tarkoittaa sitä, että meillä ihmisillä olisi inhimillinen tarve tehdä hyvää ja auttaa muita. (Martela & Ryan 2016; 2020.) Kun tarkastelemme juuri sosiaalityöntekijöiden hyvinvointia, mahdollisuus tehdä hyvää, voikin olla varsin olennainen tekijä.

Näin ollen sosiaalityöntekijöiden eettistä kuormitusta tarkasteltaessa, kyse ei siis ehkä ole pelkistä työn vaatimuksista ja voimavaroista sekä niiden välisestä epätasapainosta tai tasapainosta (ks. Schaufeli & Bakker 2004). Oleellista voi olla, voiko työntekijä niiden myötä tehdä työssään sellaisia asioita, joita hän pitää merkityksellisinä ja tavoittelemisen arvoisina (Mänttari-van der Kuip 2015). Esimerkiksi tyypillinen työn vaatimustekijä kiire ei välttämättä itsessään ole työntekijälle kielteinen, eettistä kuormitusta aiheuttava tekijä, mutta siitä voi tulla sellainen, mikäli työntekijä kokee, ettei voi sen vuoksi tehdä työssään asioita, joita pitää tärkeänä ja merkityksellisenä (Mänttari-van der Kuip 2020).

Ajattelenkin, että työhyvinvoinnin tarkastelu toimintamahdollisuuksien kautta voi auttaa tavoittamaan resurssinäkökulmaa paremmin, mistä työntekijöiden kuormituksen kokemuksista on kyse. Mahdollisuudet tavoitella ja saavuttaa työssä merkitykselliseksi sekä tavoittelemisen arvoisiksi koettuja asioita voi edistää hyvinvointia työssä, mutta sama tapahtuu myös käänteisesti (ks. Weinberg 2009; Mänttari-van der Kuip 2015; Martela & Pessi 2018).

Eettinen kuormitus sosiaalityössä

Eettinen kuormitus voidaan ymmärtää psykologisen kuormituksen muotona, epämiellyttävänä, kielteisenä kokemuksena, joka yhdistyy tilanteeseen, joka pitää sisällään jonkinlaisen eettisen ulottuvuuden. Tällä eettisellä ulottuvuudella tarkoitan sitä, että tilanteessa on tavalla tai toisella läsnä oikean, väärän sekä hyvän ja pahan kysymykset. Käytän tässä puheenvuorossa eettistä kuormitusta yläkäsitteenä sellaiselle kuormitukselle, johon liittyy tällainen eettinen aspekti. (ks. Huhtala ym. 2010, 16; Brend 2020.) Sosiaalityössä, jos missä on tällaisia tilanteita ja ilmiöitä, joissa on eettisiä аспекteja, ja jotka voivat vaikuttaa työntekijöiden hyvinvointiin. Esimerkiksi toisten ihmisten kaltoinkohtelun ja traumaattisten elämäntilanteiden kohtaaminen on kuormittavaa myös ammattilaisille itselleen. Tutkimuksessa tällaista kuormitusta on lähestytty muun muassa sijaistraumatisoitumisen käsitteen kautta (*secondary traumatic stress* ja *vicarious traumatization*, mm. Molnar ym. 2020).

Lisäksi sosiaalityössä kohdattavat asiat, ilmiöt ja tilanteet ovat kompleksisia, työ on jännitteistä, ja siihen kuuluu erilaisien ristipaineiden aallokossa luovuminen (Banks 2008; Marston & McDonald 2012; Lynch & Forde 2016). Eettiset kysymykset ovat siis vahvasti läsnä arjen sosiaalityössä, kuten työntekijöiden tekemissä valinnoissa ja päätöksissä sekä tavoissa olla vuorovaikutuksessa. Voidaankin ajatella, että juuri tietoisuus siitä, että työssä kohdatuilla asioilla, ilmiöillä ja tilanteilla on jonkinlainen eettinen ulottuvuus, voi olla kuormituksen kokemuksen syntymisen kannalta keskeistä (ks. Gray & Gibbons 2007; Reynolds 2006; Christen & Katsarov 2016). Se, että sosiaalityöntekijä hahmottaa oman työnsä eettisen haasteellisuuden ja vastuullisuuden sekä ymmärtää, että omalla työllä sekä päätöksenteolla voi olla merkitystä ja radikaaleja vaikutuksia ihmisten elämässä, voi osaltaan synnyttää eettistä kuormitusta. Näin ollen jo pelkästään työn luonteen vuoksi jonkinasteinen eettinen kuormitus voi olla sosiaalityössä väistämätöntä.

Tutkiva sosiaalityö 2021

Moraalinen ahdinko sosiaalityössä

Edellä kuvattu sosiaalityön luonteeseen kytkeytyvä eettinen kuormitus ei kuitenkaan tavoita kaikkea sitä eettistä kuormitusta, mitä sosiaalityöntekijät työssään kohtaavat. Tutkimuksessa on tunnistettu eettistä kuormitusta, mikä paikantuu työn rakenteisiin ja siihen toimintaympäristöön, jonka osana työntekijät toimivat (mm. Weinberg 2009; Metteri & Hotari 2011). Tutkimuksessa tällaista rakenteellista eettistä kuormitusta on kutsuttu muun muassa moraaliseksi ahdingoksi (*moral distress*, mm. Jameton 1984; Weinberg 2009; Mänttari-van der Kuip 2020). Käsite on peräisin 1980-luvulta, jolloin bioetikko Andrew Jameton kuvasi moraalisen ahdingon kokemuksen syntyvän tilanteessa, jossa ihminen tietää, mikä on oikea tapa toimia, mutta institutionaaliset rajoitteet tekevät oikean toimintatavan tavoittelusta lähes mahdotonta (Jameton 1984, 6).

Moraalisesta ahdingosta on tullut hoitotieteiden puolella varsin suosittu käsite, ja siihen liittyvä empiiristä tutkimusta on tehty runsaasti. Käsite on löytänyt tiensä myös sosiaalityön tutkimukseen ja saanut vastakaikua niin käytännön työntekijöiden kuin tutkijoidenkin keskuudessa (mm. Weinberg 2009; Sunderland et al., 2010; Mänttari-van der Kuip, 2016 ja 2020; Lynch and Forde, 2016; Lev and Ayalon, 2016, 2018; Fantus et al., 2017; Brend 2020). Se, mitä moraalinen ahdinko todellisuudessa tarkoittaa, on kuitenkin ollut tutkijoiden keskuudessa kiistelty asia, eikä käsite suinkaan ole ongelmaton (mm. Hanna 2004; McCarthy & Deady 2008; Mänttari-van der Kuip 2020). Se tuntuu joka tapauksessa tavoittavan hyvin sosiaalityöntekijöiden arjen kokemuksia ja antavan niille nimen, jonka avulla näitä kokemuksia on mahdollista tarkastella.

Moraalinen ahdinko näyttäisi muodostuvan kahdesta, toisiinsa kytkeytyvästä ulottuvuudesta, eli kokemuksesta moraalisen toimijuuden rajoittuneisuudesta sekä sitä seuraavasta psyykkisestä kuormituksesta (Fourie 2015; Mänttari-van der Kuip 2020).

Oleellista moraalisisessa ahdingossa on, että kuormituksen lähteet palautuvat rakenteisiin, jotka työntekijän itsensä mukaan hankaloittavat tai estävät työntekijää toimimasta tavalla, jota hän pitää oikeana, hyvänä tai tavoittelemisen arvoisena. Oleelliseksi nousee työn teon konteksti, jolla voidaan tarkoittaa niin organisatorista kontekstia kuin laajempaakin institutionaalista kontekstia, joka haastaa työntekijän moraalisen toiminnan mahdollisuuksia. (Jameton 1984; Weinberg 2009; Mänttari-van der Kuip 2020.)

Työntekijä voi kokea joutuvansa työtä tehdessään tinkimään tai joustamaan asioista, joita hän pitää tärkeänä tai hän kokee joutuvansa esimerkiksi toimimaan tavalla, jota pitää eettisten periaatteidensa tai näkemystensä vastaisena (Mänttari-van der Kuip 2020). Sosiaalityöntekijä voi esimerkiksi kokea, että joutuu päätöksenteossa painottamaan taloudellisia näkökohtia asiakkaan tarpeiden kustannuksella tai vaikkapa tinkimään työnsä laadusta, kun ei esimerkiksi aikapaineen vuoksi ehdi tekemään asiakastyötä haluamallaan tavalla (ks. Mänttari-van der Kuip 2016; 2020; Brend 2020; Banks 2004; Metteri & Hotari 2011). Tällaiset kokemukset voivat tuottaa työntekijälle eettistä kuormitusta, joka nakertaa hänen hyvinvointiaan.

Eettiseen kuormitukseen vaikuttaminen

Eettisen kuormituksen ja moraalisen ahdingon kokemusten yleisyys (ks. Mänttari-van der Kuip 2016) ei kuitenkaan tarkoita, ettei mitään ole tehtävissä. Työn luonteesta ja rakenteista kumpuaavaan eettiseen kuormitukseen on molempiin mahdollista vaikuttaa, ja siihen on löydettävissä tutkimusperustaisia keinoja. Eettisen kuormituksen tarkastelu toimintamahdollisuuksien näkökulmasta voi auttaa löytämään tapoja, joilla kuormitukseen on mahdollista vaikuttaa eri tasoilla.

Yksi tapa vaikuttaa kuormitukseen on edistää työntekijöiden yksilöllisiä toimintakykyjä (ks. Nussbaum 2011). Se voisi tarkoittaa esimerkiksi sellaista osaamista, joka tukee luonteeltaan

Tutkiva sosiaalityö 2021

eettisesti haasteellisessa työssä toimimista, kuten reflektiotoja ja kykyä eettisen kuormituksen, sen mahdollisten lähteiden sekä ilmenemisen tunnistamiseen. Myös moraalisen ahdingon kokemuksiin vaikuttamisen osalta nämä tunnistamistaidot ovat hyödyllisiä, sillä kokemusten tunnistaminen voi auttaa hahmottamaan niitä rakenteita, jotka tuottavat työssä moraalista ahdingoa. On tärkeää, että ammattilaisille tarjotaan jo koulutuksessa välineitä ja osaamista arkityön eettisten jännitteiden sekä haasteiden tunnistamiseen ja käsittelyyn rakentavilla sekä hyvinvointia edistävillä tavoilla. (Banks 2004; Gray & Gibbons 2007; Shier & Graham 2011; Grant & Kinman 2012; Rushton ym. 2013; Christen & Katsarov 2016, 21; Lynch & Forde 2016; Juhila 2006; Martin ym. 2020.)

Vaikka eettinen herkkyys ja tietoisuus saattavat ehkä itsessään tuottaa eettisen kuormituksen kokemuksia (ks. Christen & Katsarov 2016), nämä kokemukset voivat myös motivoida muutokseen sekä esimerkiksi eettisesti ongelmallisten käytäntöjen haastamiseen. Moraalisen ahdingon kokemusten tunnistaminen voi olla avain myönteisen muutoksen tavoitteluun. Näin ollen ammattilaiset tarvitsevat myös rakenteellisen sosiaalityön osaamista, jotta heillä on keinoja haastaa eettisesti ongelmallisia ja kuormitusta tuottavia käytäntöjä sekä rakenteita. Näiden muuttaminen on mahdollista, mutta se edellyttää, että tunnistamme ne, ymmärrämme rakenteet sellaisina, joihin meidän on mahdollista vaikuttaa (Weinberg 2009; Fantus ym. 2017), ja että meillä on työkaluja, joita voimme hyödyntää muutostyön tekemisessä.

On kuitenkin selvää, että pelkkä yksilöllisiin toimintakykyihin keskittyminen ei riitä, vaan tarvitaan myös sellaiset ulkoiset olosuhteet, joissa yksilöllisten toimintakykyjen hyödyntäminen on mahdollista (Nussbaum 2011; Grant & Kinman 2012). Moraalisen ahdingon kokemuksista tuskin päästään eroon, jos työtaakka on kohtuuton (Mänttari-van der Kuip 2016). Työmäärän pitää olla sellainen, että työntekijä pystyy hoitamaan tehtävänsä

hyvinvoinnistaan tinkimättä. Väitän kuitenkin, etteivät työn luonteesta tai rakenteista kumpuavat eettisen kuormituksen kokemukset liioin häviä pelkästään resursseja lisäämällä, vaan on etsittävä ratkaisuja ja toimintamalleja, jotka tarjoavat työntekijöille mahdollisuuden sellaisen sosiaalityön tekemiseen, jota he pitävät tavoittelemisen arvoisena. Näitä ratkaisuja on mahdollista kehittää niin arjen asiakastyössä kuin myös organisaatiossa, koulutuksessa ja laajemminkin yhteiskunnassa.

Organisaatiossa ja työyhteisössä nämä rakenteet voivat tarkoittaa sellaisia asioita, jotka tukevat työntekijöiden toimintaa eettisesti haastavassa työssä. Organisaatiossa voi olla hyvä miettiä, miten niissä voidaan edistää sellaisen työn tekemistä, jonka työntekijät voivat kokea merkitykselliseksi? Tarjoaako työ kokemuksia siitä, että työntekijät ovat autonomisia ja kyvykkäitä, tarjoaako se heille yhteyden kokemuksia tai antaako työ mahdollisuuden hyvän tekemiseen? Nämä inhimillisiin perustarpeisiin liittyvät kysymykset voivat auttaa eteenpäin, jos halutaan tutkimusperusteisesti etsiä ratkaisuja, joilla sosiaalityöntekijöiden hyvinvointia voidaan työn arjessa edistää ja eettisen kuormituksen kokemuksia lievittää (ks. Martela & Pessi 2018). Tutkimuksen kautta esimerkiksi tiedetään, että sellaisten rakenteiden luominen, jotka antavat työntekijöille riittävän työyhteisön ja esimiehen tuen sekä mahdollisuudet reflektioon, ovat hyvinvoinnin kannalta tärkeitä (mm. Shier & Graham 2011; Grant & Kinman 2012; Beddoe ym. 2014; Mänttari-van der Kuip 2015; Martin ym. 2020).

Kohti myönteistä muutosta

Sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointi on enemmän kuin pelkkää pahoinvoinnin ja eettisen kuormituksen puuttumista. Se on sitä, että oman työnsä voi kokea merkitykselliseksi ja innostavaksi ja sitä, että työssä on mahdollista tavoitella asioita, joita työntekijät pitävät tavoittelemisen arvoisina. (ks. Sen 1993; Hakanen 2004;

Tutkiva sosiaalityö 2021

Martela & Pessi 2018.) Siksi ajattelen, ettei pelkkä reaktiivinen kuormituksen lievittäminen riitä, vaan on aktiivisesti kehitettävä sellaista työtä ja työoloja, jotka antavat työntekijöille mahdollisuuden kukoistamiseen ja innostumiseen eettisesti haastavassa työssä.

Suomen Akatemian rahoittamassa lastensuojelutyön ammattilaisten eettisiä toimintamahdollisuuksia ja työhyvinvointia käsittelevässä hankkeessani (*ProCApable*) tutkin, onko tällaista muutostyötä mahdollista tehdä osana arjen työtä. Tarkastelen muun muassa toimintatutkimuksen keinoin, voidaanko työntekijälähtöisellä arjen käytäntöjen kehittämällä edistää työntekijöiden mahdollisuuksia tehdä työtä sellaisella tavalla kuin he haluaisivat, ja edistääkö se heidän hyvinvointiaan.

Eettiseen kuormitukseen ja moraaliseen ahdinkoon voidaan suhtautua asioina, jotka voivat tehdä näkyväksi mahdolliset muutostarpeet ja motivoida tavoittelemaan muutosta. Myönteinen muutos edellyttää työtä koskevien ongelmakohtien tunnistamista ja tunnustamista sekä mahdollisuutta kriittiseen reflektioon ja avoimeen keskusteluun (Banks 2004; Weinberg 2009). On katsottava niitä tekijöitä, jotka hankaloittavat eettisesti kestävänsä sosiaalityön tekemistä ja etsittävä keinoja, joilla työntekijöiden toimintamahdollisuuksia voidaan edistää eri tasoilla. Muutostyö on sosiaalityön ytimessä, ja muutostyön osaamista voidaan hyödyntää myös sosiaalityöntekijöiden oman työhyvinvoinnin tavoittelussa.

Lähteet

- Alhanen, Kai (2014) Vaarantunut suojelulta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Tampere: Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos.
- Appel Nissen, Maria (2018) We Need to Focus on the Resources: Struggling with Neoliberal Economic Rationales in Social work with Children and Families. In Mia Arp Fallow & Cory Blad (toim.) *Social Welfare Responses in a Neoliberal Era. Policies, Practices, and Social Problems*. Leiden & Boston: Brill, 119–136.
- Baldschun, Andreas & Hämäläinen, Juha & Töttö, Pertti & Rantonen, Otso & Salo, Paula (2019) Job-strain and well-being among Finnish social workers: exploring the differences in occupational well-being between child protection social workers and social workers without duties in child protection. *European journal of social work* 22 (1), 43–58.
- Baugerud, Gunn Astrid & Vangbæk, Sille & Melinder, Annika (2018) Secondary traumatic stress, burnout and compassion satisfaction among Norwegian child protection workers: Protective and risk factors. *British Journal of Social Work* 48 (1), 215–235.
- Banks, Sarah (2008) Critical Commentary: Social Work Ethics. *The British Journal of Social Work* 38 (6), 1238–1249.
- Banks, Sarah (2004) Ethical challenges for social work. *Intervenção Social* 29, 11–24.
- Beddoe, Liz & Davys, Allyson Mary & Adamson, Carole (2014) Never trust anybody who says “I don’t need supervision”: Practitioners’ beliefs about social worker resilience. *Practice* 26 (2), 113–130.
- Berrick, Jill Duerr (2018) *The impossible imperative: Navigating the competing principles of child protection*. New York: Oxford University Press.
- Brend, Denise (2020) Residential childcare workers in child welfare and moral distress. *Children and Youth Services Review* 119, 1–8.
- Burns, Kenneth (2011) Career Preference, Transients and Converts: A Study of Social Worker’s Retention in Child Protection and Welfare. *British Journal of Social Work* 41 (3), 520–538.
- Chiller, Phoebe & Crisp, Beth R. (2012) Sticking around: Why and how some social workers stay in the profession. *Practice* 24 (4) 211-224.
- Christen, Markus & Katsarov, Johannes (2016) Moral sensitivity as a precondition of moral distress. *The American Journal of Bioethics* 16 (12), 19–21.
- Fantus, Sophia & Greenberg, Rebecca A. & Muskat, Barbara & Katz, Dana (2017) Exploring moral distress for hospital social workers, *British Journal of Social Work* 47 (8), 2273–90.
- Faller, Kathleen & Grabarek, Marguerite & Ortega, Robert (2010) Commitment to child welfare work: What predicts leaving and staying? *Children and Youth Services Review* 32 (6), 840–846.

Tutkiva sosiaalityö 2021

- Fourie, Carina (2015) Moral distress and moral conflict in clinical ethics. *Bioethics* 29 (2), 91–97.
- Gray, Mel & Gibbons, Jill (2007) There are no answers, only choices: Teaching ethical decision making in social work. *Australian Social Work* 60 (2), 222–238.
- Grant, Louise & Kinman, Gail (2012) Enhancing wellbeing in social work students: Building resilience in the next generation. *Social work education* 31 (5), 605–621.
- Green, Roberta R. (2009) Human Behavior Theory, Person-in Environment, and Social Work Method. Teoksessa Roberta R. Greene (toim.) *Human Behavior Theory and Social Work Practice*. New York: Routledge, 1–30.
- Hakanen, J. (2004) Työuupumuksesta työn imuun: työhyvinvointitutkimuksen ytimessä ja reuna-alueilla. *Työterveyslaitos*.
- Hanna, Debra R. (2004) Moral distress: the state of the science. *Research and theory for Nursing Practice* 18 (1), 73–93.
- Huhtala, Mari & Puutio, Risto & Lämsä, Anna-Maija & Mauno, Saija & Kinnunen, Ulla & Hyvönen, Katriina & Feldt, Taru (2010) Eettisesti haastavat tilanteet ja niiden kuormittavuus johtajien työssä: fokusryhmäkeskusteluiden analyysi. *Työelämän tutkimus* 8 (1), 13–25.
- IFSW (2018) Global Social Work Statement of Ethical Principles. <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/> (luettu 10.3.2021)
- IFSW (2014) Global Definition of the Social Work. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> (luettu 10.3.2021)
- Jameton, Andrew (1984) *Nursing practice: The ethical issues*. Lontoo: Prentice-Hall.
- Juhila, Kirsi (2006) *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina*. Tampere: Vastapaino.
- Lohvansuu, Jenni & Emond, Ruth (2020) “Everyday” Scottish and Finnish child protection work in an age of austerity: A practitioner perspective. *Child & Family Social Work* 25 (3), 576–584.
- Lynch, Deborah & Forde, Catherine (2016) ‘Moral distress’ and the beginning practitioner: preparing social work students for ethical and moral challenges in contemporary contexts. *Ethics and Social Welfare* 10 (2), 94–107.
- Martin, Elisa M & Myers, Karen & Brickman, Kirstiana (2020) Self-Preservation in the Workplace: The Importance of Well-Being for Social Work Practitioners and Field Supervisors. *Social Work* 65 (1), 74–81.
- Marston, Greg & McDonald, Catherine (2012) Getting beyond ‘Heroic Agency’ in Conceptualising Social Workers as Policy Actors in the Twenty-First Century. *The British Journal of Social Work* 42 (6), 1022–1038.
- Martela, Frank & Pessi, Anne B. (2018) Significant work is about self-realization and broader purpose: defining the key dimensions of meaningful work. *Frontiers in psychology* 9 (artikkeli 363), 1–15.
- Martela, Frank & Ryan, Richard M. (2016) The benefits of benevolence: Basic psychological needs, beneficence, and the enhancement of well-being. *Journal of personality* 84 (6), 750–764.

Talents-lehti | Sosiaalityön tutkimuksen seura

- Martela, Frank, & Ryan, Richard M. (2020) Distinguishing between basic psychological needs and basic wellness enhancers: the case of beneficence as a candidate psychological need. *Motivation and Emotion* 44 (1), 116–133.
- McCarthy, Joan & Dadye, Rick (2008) Moral distress reconsidered. *Nursing ethics* 15 (2), 254–262.
- Meeuwisse, Anna & Scaramuzzino, Roberto & Swärd, Hans (2011) Everyday realities and visionary ideals among social workers in the Nordic countries: A matter of specialization and work tasks? *Nordic Social Work Research* 1 (1), 5–23.
- Metteri, Anna & Hotari, Kaisa-Elina (2011) Eettinen kuormittuminen ja toimintaympäristöt nuorten palveluissa. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Juva: PS-kustannus. 67–92.
- Molnar, Beth E. & Meeker, Samantha A. & Manners, Katherine & Tieszen, Lisa & Kalergis, Karen & Fine, Janet & Hallinan, Sean & Wolfe, Jessica & Wells, Muriel K. (2020) Vicarious traumatization among child welfare and child protection professionals: A systematic review. *Child Abuse & Neglect* 110 (3), 1–15.
- Mänttari-van der Kuip, Maija (2015) Work-related well-being among Finnish frontline social workers in an age of austerity. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research*, 524.
- Mänttari-van der Kuip, Maija (2016) Moral distress among social workers: The role of insufficient resources. *International Journal of Social Welfare*, 25 (1), 86–97.
- Mänttari-van der Kuip, Maija (2020) Conceptualising Work-Related Moral Suffering—Exploring and Refining the Concept of Moral Distress in the Context of Social Work. *The British Journal of Social Work* 50 (3), 741–757.
- Nussbaum, Martha (2000) Women's capabilities and social justice. *Journal of human development* 1(2), 219–247.
- Nussbaum, Martha (2011) *Creating Capabilities. The Human Developmental Approach*. Cambridge, Massachusetts & London: Belknap Press of Harvard University Press.
- Reynolds, Scott J. (2006) Moral awareness and ethical predispositions: Investigating the role of individual differences in the recognition of moral issues. *Journal of Applied Psychology* 91 (1), 233–243.
- Rushton, Cynda H. & Kaszniak, Alfred W. & Halifax, Joan S. (2013) A framework for understanding moral distress among palliative care clinicians. *Journal of Palliative Medicine* 16 (9), 1074–1079.
- Ryan, Richard M. & Deci, Edward L. (2000) Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist* 55 (1), 68–78.
- Schaufeli, Wilmar B. & Bakker, Arnold B. (2004) Job demands, job resources, and their relationship with burnout and engagement: A multi-sample study. *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior* 25 (3), 293–315.

Tutkiva sosiaalityö 2021

- Sen, Amartya (1993) Capability and Well-being. In Martha Nussbaum & Amartya Sen (toim.) The Quality of Life. Oxford: Clarendon Press.
- Shier, Micheal L. & Graham, John R. (2011) Mindfulness, subjective well-being, and social work: Insight into their interconnection from social work practitioners. *Social Work Education* 30 (1), 29–44.
- Sosnet (2014) Sosiaalityön kansainvälisen määritelmän suomennos.
<https://www.sosnet.fi/FI/Sosnet/Sosiaalityon-maaritelma> (luettu 9.3.2021)
- Stalker, Carol A. & Mandell, Deena & Frensch, Karen M. & Harvey, Cheryl & Wright, Margriet (2007) Child welfare workers who are exhausted yet satisfied with their jobs: How do they do it? *Child & Family Social Work* 12 (2), 182–191.
- Ulrich, Connie & O'Donnell, Patricia & Taylor, Carol & Farrar, Adrienne & Danis, Marion & Grady, Christine (2007) Ethical climate, ethics stress, and the job satisfaction of nurses and social workers in the United States. *Social Science & Medicine* 65 (8), 708–19.
- Weinberg, Merlinda (2009) Moral distress: A missing but relevant concept for ethics in social work. *Canadian Social Work Review* 26 (2), 139–151.